

Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE
Mr Vesna Bogdanovic
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Opste misljenje o nacrtu Pravilnika o primeni troskovnog principa, odvojenih racuna i izvestavanju od strane operatora sa znacajnim trzisnom snagom u oblasti elektronskih komunikacija

V e z a : Javne konsultacije o nacrtu Pravilnika o primeni troskovnog principa, odvojenih racuna i izvestavanju od strane operatora sa sa znacajnim trzisnom snagom u oblasti elektronskih komunikacija (internet strana Agencije od 19.04.2011)

Postovana koleginice Bogdanovic,

1. Republicka agencija za elektronske komunikacije (Agencija) ne moze, izgleda (na zalost), na osnovu clana 68. st. 6. i 7. Zakona o elektronskim komunikacijama (ZEK) da donese ovaj pravilnik, jer nije izricito za to ovlasцена ZEK-om (videti cl. 16. i 51. Zakona o drzavnoj upravi).
2. Ukoliko se pronadje zakonsko ovlasćenje, naslov ovog dokumenta trebalo bi da glasi: Pravilnik o cenama (alternativa: tarifama) javno dostupnih komunikacionih usluga (operatora sa znacajnom trzisnom snagom). Naslov iz nacрта vise odgovara nekom seminarском radu nego jednom vaznom propisu koji se, u sustini, odnosi na cene.
3. Glavni cilj (svrha) ovog pravilnika je, valjda, da se njegovom primenom obezbedi (omoguci) odredjivanje **prihvatljive** cene (eng. "affordable price") univerzalnog servisa ili cene druge javno dostupne komunikacione usluge zasnovane na troskovima ili troskovnom principu (nacelu). A to odredjivanje, cini se, nije moguće pomocu obrazaca iz cl. 33. i 39. nacрта ovog pravilnika.

Pri tom treba imati na umu da je javno dostupna komunikaciona usluga jedan od oblika **usluge od opsteg ekonomskog interesa** iz Zakona o zastiti potrosaca.

4. Cena u smislu clana 36. stav 1. Zakona o trgovini jeste novcani iznos za koji operator nudi svoju javno dostupnu komunikacionu uslugu. Prema stavu 2. ovog clana, obrazovanje cena na trzistu javno dostupnih komunikacionih usluga je **slobodno**, osim za usluge za koje je clanom 68. ZEK-a utvrdjen drugaciji nacin obrazovanja cena.
5. Medju mnogobrojnim slozenim ekonomskim izrazima koji se upotrebljavaju u nacrtu ovog pravilnika nema izraza "povracaj ulaganja po **razumnoj** stopi" koji se pominje u clanu 68. stav 5. ZEK-a, niti se odredjuju ma kakve vrednosti te znacajne "razumne stope" (**profita**), npr. 10 %.
6. U svakom slucaju, potrebno je jos jedanput pazljivo procitati odredbe clana 9 (Affordability of tariffs) direktive o univerzalnomo servisu (2002/22/EC, 2009/136/EC) i clana 13 (Price control and cost accounting obligations) direktive o pristupu (2002/19/EC, 2009/140/EC), jer one nisu "doslovce" prenete u ZEK.

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 20. april 2011.

P. S. - Po starom Zakonu o telekomunikacijama bilo je predvidjeno da Agencija odredi specijani tarifni rezim.

Medjutim, ni i tada a ni sada ona to ne cini, vec uredjuje nacela, moodele, osnove metodologije i (ogranicena) pravila primene troskovnog principa... Zasto?

Dejan R. Popovic, dipl. inz.
Beograd, Stevana Sremca 18

REPUBLICKA AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE (RATEL)
Mr Vesna Bogdanovic
Beograd, Visnjiceva 8

Predmet: Dopuna opsteg misljenja o nacrtu *Pravilnika o primeni troskovnog principa, odvojenih racuna i izvestavanju od strane operatora sa znacajnim trzisnom snagom u oblasti elektronskih komunikacija - kontrola cena*

V e z a : Javne konsultacije o nacrtu *Pravilnika o primeni troskovnog principa, odvojenih racuna i izvestavanju od strane operatora sa znacajnim trzisnom snagom u oblasti elektronskih komunikacija* (internet strana Agencije od 19.04.2011)

Postovana koleginice Bogdanovic,

Jedan od ciljeva nacrtu ovog pravilnika jeste, valjda, da se njegovom primenom, za potrebe Agencije i operatora, obezbedi i sprovođenje odgovarajućih odredaba Zakona o elektronskim komunikacijama (ZEK), uključujući Zakon o zaštiti konkurencije (ZZK) i Zakon o zaštiti potrošača (ZZP). Te zakonske odredbe otprilike glase:

Operator ima značajnu tržišnu snagu (ZTS) na relevantnom tržištu, ako sam ili zajedno sa drugim operatorima ima dominantan položaj, odnosno položaj koji mu omogućava da se u značajnoj meri ponaša nezavisno od konkurenata, svojih pretplatnika i konačno potrošača (član 61. stav 1. ZEK-a).

Kada Agencija, na osnovu prethodno sprovedene analize tržišta, utvrdi nepostojanje delotvorne (tj. efektivne) konkurencije na relevantnom tržištu (kao i na usko povezanom tržištu), rešenjem određuje operatora koji, pojedinačno ili zajedno sa drugim operatorima, na tom tržištu ima značajnu tržišnu snagu (član 62. stav 1. ZEK-a).

Rešenjem iz stava 1. ovog člana Agencija određuje operatoru sa ZTS najmanje jednu obavezu iz člana 63. ovog zakona, vodeći računa o vrsti i prirodi utvrđenih nedostataka na tržištu, prethodnim ulaganjima, podsticanju daljih ulaganja i mogućnosti za povraćaj ulaganja po razumnoj stopi s obzirom na povezane rizike (član 62. stav 2. ZEK-a).

U postupku donošenja rešenja iz stava 1. ovog člana Agencija poziva sve zainteresovane strane da daju mišljenja od značaja za određivanje obaveza operatora sa ZTS i po potrebi traži mišljenje organa nadležnog za zaštitu konkurencije, tj. Komisiju za zaštitu konkurencije (član 62. stav 3. ZEK-a).

Komentar D. P. - Zasto zainteresovane strane u postupku - operator, s jedne strane, i korisnici i savezi za zaštitu potrošača, s druge strane - daju mišljenja, dok Komisija za zaštitu konkurencije, s treće strane, samo po potrebi (kada od nje to traži Agencija) daje mišljenje od značaja za određivanje obaveza operatora sa ZTS?

Rešenje iz stava 1. ovog člana prestaje da važi danom stupanja na snagu akta Agencije o određivanju relevantnih tržišta, ako tom odlukom nije određeno da prethodnoj regulaciji podležu tržišta na kojima je operator prethodno proglašen za operatora sa ZTS (član 62. stav 5. ZEK-a).

Komentar D. P. - Kako tumačiti ovu nejasnu, nesretno formulisano odredbu: kao moguću, nedostajucu ovlašćujuću odredbu za donošenje akta (pravilnika, ili odluke?) o određivanju relevantnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji u sektoru elektronskih komunikacija, ili kao svojevrsnu odredbu o ("prethodnoj?") derogaciji pomenjanog rešenja? (Ovakva formulacija pokazuje da ZEK nije smeo biti donet po hitnom, skraćenom postupku).

Rešenjem kojim se određuje operator sa ZTS, određuju se, između ostalog i pre svega, obaveza **kontrole cena** i primene **troškovnog računovodstva** (član 63. tačka 5. ZEK-a).

Komentar D. P. - Obaveza kontrole cena nije obaveza operatora sa ZTS, već je to valjda obaveza Agencije?!

Zloupotreba dominantnog položaja na tržištu zabranjena je (član 16. stav 1. ZZK).

Zloupotrebom dominantnog položaja, naročito se smatra neposredno ili posredno nametanje **nepravilne** (prodajne) **cene** (član 16. stav 2. tačka 1. ZZK).

Jedno od osnovnih prava potrošača, u smislu ZZP, jeste pravo na izbor - mogućnost izbora između više roba i usluga po **prihvatljivim cenama** i uz garanciju kvaliteta" (član 2. tačka 4. ZZP).

Potrošač (korisnik ili pretplatnik) ima pravo na uredno i neprekidno snabdevanje uslugama od opšteg ekonomskog interesa (tj. javno dostupnim elektronskim komunikacionim uslugama) odgovarajućeg kvaliteta po **pristupačnoj ceni**" (član 83. stav 1. ZZP).

U postupku priključenja potrošača (ili korisnika, pretplatnika) na distributivnu (tj. javnu komunikaciju) mrežu, trgovac (tj. operator) je dužan da, između ostalog, **cenu** obračunava prema **stvarnim troškovima** pruženih (javno dostupnih elektronskih komunikacionih) usluga (član 83. stav 2. tačka 3. ZZP).

Komentar D. P. - Kontrolom cena se određuje najviša dozvoljena (prodajna) cena, maksimalna cena ili "plafonirana" cena javno dostupne elektronske komunikacione usluge operatora sa ZTS ili dominantnim položajem, radi zaštite interesa korisnika tih usluga. (Da ponovim. Tu kontrolu vrši Agencija, a ne operator!).

S obzirom na gore navedene zakonske odredbe, može se reći:

1) prihvatljiva cena, pristupačna cena ili, samo (bez kvalifikacije), cena javno dostupne elektronske komunikacione usluge "običnog" operatora bez ZTS ili dominantnog položaja je cena koja se slobodno obrazuje i obračunava prema stvarnim troškovima;

2) najviša dozvoljena cena, maksimalna cena ili plafonirana cena javno dostupne elektronske komunikacione usluge operatora sa ZTS ili dominantnim položajem je cena koja se obračunava prema stvarnim troškovima i određuje rešenjem Agencije;

3) nepravilna cena javno dostupne elektronske komunikacione usluge operatora sa ZTS je cena koju je operator nametnuo zloupotrebom ZTS ili dominantnog položaja i koja nije obračunata prema stvarnim troškovima (tj. premasuje stvarne troškove).

Sve u svemu, mislim da bi nacrtom ovog pravilnika trebalo, pored primene troškovnog računovodstva ili obračuna cena prema stvarnim troškovima, (prvenstveno) razraditi odredbu člana 63. stav 5. ZEK-a o obavezi kontrole cena javno dostupnih elektronskih komunikacionih usluga operatora sa ZTS.

Umesto završnog komentara D. P. - Fridrih August fon Hajek u nizi navedenim knjigama smatra:

Ono što podrazumevamo pod pravednom cenom je ili uobicajena cena, tj. ono što je proteklo iskustvo učinilo da ljudi očekuju, ili je to cena koja bi postojala kada ne bi bilo monopolističke eksploatacije ("Put u ropstvo", 1943, poglavlje 8 "Ko, kome?").

Koncept "pravilne cene" veoma je star; ipak, zaslužuje pozornost da su filozofi tokom dve hiljade godina pokušavali da spekulisu o ovom pojmu, a da nije otkriveno ni jedno jedino pravilo koje bi nam dopustilo da odredimo šta je u tom smislu pravedno u tržišnom poretku. Zaista, jedna grupa naučnika, koji su najupornije tretirali ovo pitanje, učenjaci poznog srednjeg veka i s početka modernog doba, bili su konačno navedeni da definišu pravednu cenu kao cenu koja će se sama oblikovati na tržištu, uz odsustvo podvala, nasilja ili privilegija... ("Studije iz filozofije, ekonomije i politike", 1967, esej "Principi liberalnog društvenog poretka").

Iskreno,
Dejan Popovic

Beograd, 1. maj 2011.